

Xenophon, *Det persiske felttog* eller *Anabasis*, oversat og udgivet med indledning og noter af David Bloch og Adam Schwartz, Museum Tusculanums Forlag, København 2002 (Selskabet til Historiske Kildeskrifters Oversættelse)

Præsenteret af David Bloch og Adam Schwartz

Indledende bemærkninger

I maj 2002 udgav undertegnede en nyoversættelse af Xenophons *Det persiske felttog* (*Anabasis*), som vi havde arbejdet på siden 1998. Museum Tusculanums Forlag påtog sig at trykke det endelige resultat.

Det persiske felttog er beskrivelsen af et kupforsøg omkring 400 f.Kr. rettet imod den mægtige persiske storkonge Artaxerxes 2. af hans yngre bror Kyros. For at nå sit mål har Kyros ud over sine egne soldater fra Lilleasien også hyret et stort kontingent græske lejesoldater, og med dem marcherer han fra Sardes ved Lilleasiens vestkyst imod Babylon, dybt inde i Perserriket. Alt går dog galt. Kyros bliver dræbt i et stort slag, og hans soldater fra Lilleasien går over til Storkongen. Derfor står grækerne – godt 10.000 mand – nu alene midt i fjendeland, flere tusinde kilometer fra Grækenland og omgivet af enorme persiske styrker. Ved en næsten overmenneskelig kraftanstrengelse fra soldaternes – og ikke mindst forfatteren Xenophons – side lykkes det imidlertid grækerne at kæmpe sig vej nordpå til Sortehavet og videre mod vest tilbage til selve Grækenland. Undervejs støder de på mange forskellige folkeslag med sære skikke, de må kæmpe med storkongens tropper, de må udtænke avancerede taktikker for at overleve angreb fra primitive bjergfolk, de må kæmpe sig vej igennem snestorme osv.

Xenophons beskrivelse er en utrolig spændende og endda autentisk beretning om soldater under ekstreme forhold, men også om mødet mellem forskellige kulturer, og den giver desuden et fascinerende indblik i den menneskelige psyke, når mennesker stilles i tilsyneladende helt håbløse situationer. Samtidig har værket også litteraturhistorisk interesse, da det er det første af sin art inden for en hel række genrer, herunder især krigsreportage og selvbiografi, og værket har tillige en række træk tilfælles med den græske 'roman', der opstod noget senere. Værket er altså på mange måder en klassiker, men har lidt den skæbne at være blevet benyttet som lærebog i græsk, og det har påvirket synet på skriftet negativt. I det følgende vil vi beskrive, hvordan vi har grebet arbejdet an.

Indledningen

Det vil oftest være sådan, at et skrift, der er omkring 2.400 år gammelt, kræver visse forudsætninger hos læseren, men *Det persiske felttog* kan faktisk udmærket læses på egne præmisser og kræver derfor ikke et stort forarbejde af læseren. Man vil dog have gavn af at kende til visse forhold, og disse forhold har vi forsøgt at gøre rede for i vores indledning.

Her introducerer vi Xenophon som person og gennemgår hans forfatterskab, der er yderst alsidigt – bl.a. var han ligesom Platon meget fascineret af Sokrates, der også optræder i *Det persiske felttog* (ss. 94-95), og skrev flere skrifter om ham. Vi gør desuden rede for den spændte politiske situation i Grækenland på denne tid, som i en vis forstand var medvirkende til, at Xenophon og mere end 10.000 andre grækere forlod Grækenland for et risikabelt felttog i Lilleasien. Endelig giver vi nogle praktiske forudsætninger for at forstå Xenophons beskrivelser af kampe og religiøse handlinger ved at gennemgå græske militærforhold og græsk religion.

Oversættelsen

Det er ikke første gang, *Det persiske felttog* er blevet oversat til dansk. Sidste gang var i 1929, hvor Karl Hude oversatte værket. Hudes oversættelse lider imidlertid under tidens oversættelsesideal, hvor ekstrem tekstnærhed var en dyd, og værkets litterære kvaliteter kommer derfor slet ikke til sin ret.

Vores grundlæggende princip har hele tiden været noget nær det modsatte. Det væsentlige i en oversættelse er aldrig ekstrem tekstnærhed i ord- og sætningsfølge, men den korrekte gengivelse af tekstens tone og mening. Vi har derfor bestræbt os på at oversætte værket som den litterære klassiker, det vitterligt er. Af samme grund har det også været os magtpåliggende, at oversættelsen skulle være nutidigt dansk, f.eks. med udtryk som “ja, det er genialt!” og eder som “for pokker!” og “sgu!”, når tonen i den græske tekst krævede det.

Det har kort sagt været vores ønske, at læseren får det indtryk, at man hér har en spændende fortælling om alle mulige interessante emner, der virkelig er værd at beskæftige sig med.

Illustrationer og billedmateriale

Bogen er rigt illustreret i mange forskellige henseender. Bjørn Okholm Skaarup har tegnet bogens omslag, og samme kunstner har også stået for de oplysende kort og illustrationer i selve bogen.

Der er to egentlige kort i bogen: et kort over Lilleasien, hvor marchruten samt de vigtigste lokaliteter også er indtegnet, og et kort over Grækenland, der ligeledes anfører de vigtigste græske lokaliteter, der nævnes i bogen. Herigennem kan marchen følges nøje.

Herudover har Bjørn Okholm Skaarup lavet meget nøjagtige tegninger af de to vigtigste græske soldatertyper (hoplitten og peltasten) samt en tegning af en persisk soldat, så læseren på bedste vis kan se det for sig, når hærene marcherer, kæmper osv. Endelig er der også blevet tegnet forklarende plancher, der støtter forståelsen af komplicerede militærmanøvrer. Et eksempel på dette er en planche i fire dele, der grundigt beskriver handlingsgangen i det store, berømte slag ved Kunaxa (ss. 61-62 i bogen).

Ud over de tegnede illustrationer er bogen også blevet udstyret med 16 farvefotos af landskaber fra de områder, som ligger forskellige steder på – eller i

nærheden af – marchruten. De flotte fotos er stillet til vores rådighed af stud. mag. Gojko Barjamovic, pens. lokomotivinstruktør Niels Kristensen, lektor Kim Skovgaard-Hansen og lektor Ingolf Thuesen. Gennem disse billeder kan man i helt enestående grad følge og visualisere hærens march gennem de forskelligartede områder i Lilleasien.

Bibliografi og register

Da det naturligtvis ikke i indledning og noter til en oversættelse kan lade sig gøre at gennemgå de enkelte emner, der har relevans for læsningen helt til bunds (f.eks. Xenophons person og græsk militær), har vi opstillet en kort bibliografi (ss. 273-275), hvori man kan finde henvisninger til grundigere behandlinger af emnerne. Her vil man også kunne finde henvisninger til andre oversættelser af værket, foruden oplysninger om de græske tekstudgaver.

Registret indeholder personnavne (herunder også guddomme) og stednavne (herunder også navne på floder, hvoraf der nævnes en del) samt oplysninger om de forskellige folkeslag, som hæren møder på marchen igennem Lilleasien. Personnavne bestemmes altid nærmere i en efterfølgende parentes, ligesom stednavne og floder så vidt muligt lokaliseres. Hvis det er muligt tilføjes således også lokalitetens nutidige navn.

Konklusion

Som meget få skrifter fra antikken er Xenophons *Det persiske felttog* et værk, som kan appellere til de fleste. Historikere, psykologer, militært interesserede, litteraturhistorikere, biografer, geografer eller simpelthen mennesker, der godt kan lide en spændende historie. Alle vil i *Det persiske felttog* kunne finde store muligheder inden for netop deres interessesfære.